

KOLEKTÍVNE ZÁUJMY SPOTREBITEĽOV

Marek Maslák¹

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

Abstrakt: The paper deals with the legal concept of „collective consumer interests“, which was in the Slovak legal order established as a result of implementation of the Directive 2009/22/EC of The European Parliament and of The Council on injunctions for the protection of consumers' interests. The present paper emphasizes administrative law view of the protection of the collective interests of consumers. In this article we ask if it can be the assessment of the violation of consumer rights in the administrative procedure binding on the court. The other issue discussed in the paper is if the consumer association can sue on the courts the financial claims in cases of violation of the collective interests of consumers.

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá pojmom „kolektívne záujmy spotrebiteľov“, ktorý bol do slovenského právneho poriadku zavedený v dôsledku implementácie smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/22/ES o súdnych príkazoch na ochranu spotrebiteľských záujmov. Predkladaný príspevok akcentuje administratívno-právnu rovinu ochrany kolektívnych záujmov spotrebiteľov a zaoberá sa otázkou, či môže byť posúdenie porušenia kolektívnych spotrebiteľských práv v rámci správneho konania záväzná pre súd, ako aj otázkou, či môžu spotrebiteľské združenia na súdoch žalovať majetkové nároky pri porušení kolektívnych záujmov spotrebiteľov.

Kľúčové slová: remove the unlawful state, financial claims of consumer associations, decisions of administrative authority binding on the court, Slovak Trade Inspection, The National Bank of Slovakia

Kľúčové slová: odstránenie protiprávneho stavu, majetkové nároky spotrebiteľských združení, viazanosť súdu inými rozhodnutiami, Slovenská obchodná inšpekcia, Národná Banka Slovenska

1 ÚVOD

Ochrana kolektívnych práv spotrebiteľov je pomerne široká problematika, pričom možno konštatovať, že v slovenskej aplikačnej praxi dosiaľ nie až tak často využívaná, najmä pokiaľ ide o súdnu rovinu tejto ochrany. V predkladanom príspevku sa chceme venovať dvom vybraným problémom z oblasti ochrany kolektívnych práv spotrebiteľov. Prvým je otázka, či je spotrebiteľské združenie oprávnené požadovať majetkové nároky pri porušení kolektívnych záujmov spotrebiteľov v zmysle § 3 ods. 5 zákona o ochrane spotrebiteľa.² Druhým je otázka, či je súd v zmysle § 193 Civilného sporového poriadku³, podľa ktorého je súd viazaný rozhodnutím príslušných orgánov o tom, že bol spáchaný priestupok alebo iný správny delikt, viazaný posúdením správneho orgánu (Slovenskej obchodnej inšpekcie, Národnej Banky Slovenska) o tom, že došlo k porušeniu kolektívnych záujmov spotrebiteľov (napríklad v dôsledku použitia nekalej obchodnej praxe alebo použitia neprijateľnej zmluvnej podmienky).

2 LEGÁLNY POJEM KOLEKTÍVNE ZÁUJMY SPOTREBITEĽOV

V ustanovení § 3 ods. 5 zákona o ochrane spotrebiteľa nájdeme legálnu definíciu kolektívnych záujmov spotrebiteľov, ktoré „nie sú len jednoduchým súhrnom záujmov jednotlivých spotrebiteľov poškodených porušením spotrebiteľských práv, ale ide o konanie porušiteľa uplatňované voči všetkým spotrebiteľom.“ Prevzatie citovanej definície vychádza zo smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/22/ES o súdnych príkazoch na ochranu spotrebiteľských

¹ Autor je interným doktorandom na Katedre občianskeho a obchodného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Tento príspevok vznikol v rámci riešenia projektu APVV-14-0061 „Rozširovanie sociálnej funkcie slovenského súkromného práva pri uplatňovaní zásad európskeho práva“ a bol prednesený na medzinárodnej vedeckej konferencii Bratislavské právnické fórum 2016.

² zákon č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa v znení neskorších predpisov.

³ zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok.

záujmov, k jej implementácii v tejto časti došlo zákonom č. 301/2012 Z. z. účinným od 1. novembra 2012. V prípade, že porušiteľ (podnikateľ) poškodzuje kolektívne záujmy spotrebiteľov, združenie na ochranu práv spotrebiteľov sa môže v zmysle spomínaného § 3 ods. 5 zákona o ochrane spotrebiteľa domáhať na súde, aby sa porušiteľ zdržal protiprávneho konania a aby odstránil protiprávny stav.

3 MÔŽU SPOTREBITEĽSKÉ ZDRUŽENIA POŽADOVAŤ MAJETKOVÉ NÁROKY PRI KOLEKTÍVNEJ OCHRANE PRÁV SPOTREBITEĽOV?

Ustanovenie § 3 ods. 5 zákona o ochrane spotrebiteľa poskytuje aktívnu legitimáciu spotrebiteľským združeniam⁴ v konaniach o zdržanie sa protiprávneho konania porušiteľa a odstránenie protiprávneho stavu, ktorý porušiteľ vyvolal, a to aj v prípade poškodzovania kolektívnych záujmov spotrebiteľov. Čo však možno rozumieť pod pojmom odstránenie protiprávneho stavu? Môže v týchto prípadoch spotrebiteľské združenie požadovať náhradu škody, bezdôvodné obohatenie, prípadne iné majetkové nároky? Ak áno, vo svojom mene alebo v mene poškodených spotrebiteľov?

3.1 Historický výklad § 26 ods. 3 predchádzajúceho zákona č. 634/1992 Zb. o ochrane spotrebiteľa

Na zodpovedanie položenej otázky je potrebné skúmať vývoj § 3 ods. 5 zákona o ochrane spotrebiteľa, keďže znenie tohto ustanovenia nebolo identické v porovnaní s dnešným stavom. Ekvivalentom predmetného paragrafu bol § 26 ods. 3 zákona č. 634/1992 Zb. o ochrane spotrebiteľa v znení od 1. septembra 2004, podľa ktorého *„proti porušeniu práv a povinností ustanovených týmto zákonom a osobitnými predpismi môže sa spotrebiteľ proti porušiteľovi na súde domáhať, aby sa zdržal konania a odstránil protiprávny stav. Toto právo môže uplatniť aj združenie.“* Pokiaľ ide o prijatie citovaného ustanovenia, zákonodarca v dôvodovej správe uvádza, že uvedené je dôsledkom transpozície smernice Európskeho parlamentu a Rady 98/27/ES o súdnych príkazoch na ochranu spotrebiteľských záujmov a je prejavom možnosti uplatňovania kolektívnej ochrany spotrebiteľských práv združeniami. Práve smernica 2009/22/ES spomínaná vyššie nahradila smernicu 98/27/ES.

Zákomom č. 616/2004 Z. z. účinným od 25. novembra 2004 došlo k priznaniu práva nielen pre spotrebiteľa, ale aj pre združenia požadovať primerané finančné zadostučinenie od toho, kto porušil práva spotrebiteľov, a to nasledujúcou formuláciou *„osoba (t. j. nie spotrebiteľ, ale osoba – pozn. autora), ktorá na súde úspešne uplatní porušenie práva alebo povinností ustanovenej týmto zákonom a osobitnými predpismi, má právo na primerané finančné zadostučinenie od toho, kto poškodil spotrebiteľa nerešpektovaním práva alebo povinností ustanovenej na ochranu spotrebiteľa.“* Straka nesúhlasí, že by združenie na ochranu práv spotrebiteľov mohlo požadovať primerané finančné zadostučinenie bez toho, aby porušenie povinností dodávateľom bolo priamo smerované voči tomuto združeniu, a teda bez toho, aby sa združenia priamo dotkla ujma, ktorú požaduje nahradiť v rámci finančného zadostučinenia.⁵ Naopak, Csach zdieľa opačný názor.⁶ Jednoznačne sa možno prikloniť k záveru, že cieľom zákonodarcu⁷ (a tiež aj z textu ustanovenia v

⁴ V zmysle § 1 ods. 1 zákona o ochrane spotrebiteľa, za združenie možno považovať právnickú osobu založenú alebo zriadenú na ochranu spotrebiteľa. V praxi pôjde najčastejšie o právnu formu občianskych združení podľa zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov, ale môže ísť aj napríklad o formu neziskových organizácií.

⁵ STRAKA, P. Vymožitelnosť spotrebiteľského práva. In: Vymožitelnosť práva v Slovenskej republike. Pezinok: 2010. s. 149.

⁶ CSACH, K. Ochrané združenia spotrebiteľov a podnikateľov ako kolektívne mechanizmy presadzovania práva v SR. In: Regulace, deregulace, autoregulace. Brno: Masarykova univerzita, 2007. s. 150.

⁷ Z uznesenia Ústavnoprávneho výboru Národnej rady SR č. 1030 z 11. apríla 2006, ktoré navrhlo právo združení požadovať primerané finančné zadostučinenie: *„Združenie môže žiadať, aby sa podnikateľ zdržal konania a aby odstránil protiprávny stav, ale nemá právo žiadať o náhradu škody. Táto úprava sa nevzťahuje na prípad, keď združenie vo svojom mene vstúpi s podnikateľom do právneho vzťahu ako spotrebiteľ, pretože v takom prípade aj združenie má právne postavenie spotrebiteľa ... Osobou, ktorá môže uplatniť právo na primerané finančné zadostučinenie, je fyzická osoba, aj právnická osoba, teda spotrebiteľ, ako aj združenie.“*

tom čase vyplýva), že združenie na ochranu práv spotrebiteľov bolo oprávnené vo svojom mene požadovať primerané finančné zadostučinenie.

Otázne však je, či predmetné ustanovenie bolo možné spotrebiteľskými združeniami aj reálne aplikovať v súdnej praxi. Treba tu vychádzať z podstaty inštitútu primeraného finančného zadostučinenia, ktorý je na viacerých miestach používaný aj v Občianskom zákonníku (ale tiež aj v Obchodnom zákonníku), pričom uplatňovanie primeraného finančného zadostučinenia združeniami súvisí s problematikou, aké kritériá zohľadniť pri uplatňovaní a priznávaní výšky tohto nároku. Všeobecne primerané finančné zadostučinenie znamená odčinenie nemajetkovej ujmy (buď v peniazoch, alebo aj nepeňažnou formou). Vyznačuje sa tým, že má osobný charakter, t. j. viaže sa na osobu, ktorá takúto ujmu utrpela. Keďže v súčasnosti ostalo zachované právo spotrebiteľa na primerané finančné zadostučinenie v prípade porušenia jeho práv dodávateľom, aj pri tomto výklade môžeme zohľadniť súdnu prax z posledného obdobia pre účely skúmania podstaty finančného zadostučinenia. Napríklad súdy priznali spotrebiteľovi finančné zadostučinenie v prípade, keď došlo k uzavretiu absolútne neplatnej úverovej zmluvy a na základe takejto zmluvy uplatnil dodávateľ voči spotrebiteľovi zrážky zo mzdy. Všeobecné súdy ustálili, že nielen vydanie bezdôvodného obohatenia (plnenie z neplatného právneho úkonu), ale aj primerané finančné zadostučinenie je namieste, pretože „to, že žalovaný si vo vzťahu k žalobcovi uplatnil zrážky zo mzdy vo výške dvojnásobku mesačnej splátky, vyvolalo u žalobcu stresové situácie a psychické vypätie, v dôsledku ktorého pretrvával u neho stav neistoty a obavy z možnosti zo strany žalovaného uplatňovať voči žalobcovi zmluvnú pokutu.“⁸ Je nesporné, že súd prisúdil finančné zadostučinenie spotrebiteľovi v dôsledku vzniku nemateriálnej ujmy na jeho strane. Máme za to, že primerané finančné zadostučinenie znamená satisfakciu za imateriálnu ujmu a nie náhradu skutočných výdavkov osoby v dôsledku porušenia jej práv (tu pôjde o nárok na náhradu škody, resp. o bezdôvodné obohatenie).⁹ To znamená, že pri uplatňovaní práva požadovať finančné zadostučinenie spotrebiteľským združením tu nie je daná ujma spotrebiteľského združenia ako takého, ale ujma poškodených spotrebiteľov. Prečo by potom primerané finančné zadostučinenie malo ostať v rukách spotrebiteľského združenia? A ako vyčíslit primeranosť finančného zadostučinenia vo vzťahu ku združeniu, ktoré ho požaduje? Navyše tu vyvstáva ďalšia otázka – konzumuje nárok spotrebiteľského združenia na primerané finančné zadostučinenie nároky jednotlivých poškodených spotrebiteľov? Ak nie, dodávateľ bude dvojnásobne sankcionovaný (príp. aj trojnásobne, keďže jeho konanie bude zväčša aj správnym deliktom, resp. priestupkom, za ktorý mu hrozí verejnoprávna sankcia). No je účelom finančného zadostučinenia primárne sankcionovať dodávateľa alebo je primárna satisfakcia spotrebiteľa? Z hľadiska skôr uvedeného máme za to, že spotrebiteľským združeniam nárok na primerané finančné zadostučinenie nepatrí ani v čase platnosti § 26 ods. 3 zákona č. 634/1992 Zb. o ochrane spotrebiteľa v znení od 25. novembra 2004 až do jeho zrušenia a následne prijatia zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa v znení § 3 ods. 5 tohto zákona do 9. júna 2013, hoci dané ustanovenia tento nárok deklarovali, no bez systematickej opory v právnom

⁸ rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici zo dňa 26. júna 2013, sp. zn. 14Co/432/2012. V rozsudku Okresného súdu Svidník zo dňa 1. apríla 2015, sp. zn. 5C/308/2013 bolo spotrebiteľke priznané finančné zadostučinenie z dôvodu nemateriálnej ujmy jej spôsobenej v dôsledku vydania rozhodcovského rozsudku na základe neplatnej rozhodcovskej doložky.

⁹ Porovnaj nárok na primerané finančné zadostučinenie pri zásahu do ochrany osobnosti. Fekete v komentári k § 13 Občianskeho zákonníka uvádza: „Dotknutá osoba sa môže **v prípade vzniku nemajetkovej ujmy zásahom do práva na ochranu osobnosti domáhať, aby jej bolo poskytnuté primerané zadostučinenie.**“ FEKETE, I. Občiansky zákonník. Veľký komentár. I. zväzok. Všeobecná časť. § 1 – § 122. 2. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2014. s 163. Rovnako KIRSTOVÁ, K. in LAZAR, J. a kol. *Občianske právo hmotné I.* Bratislava: Iura Edition, 2010. s. 189. Pozri tiež komentár k § 19b Občianskeho zákonníka v časti požadovania primeraného zadostučinenia pri neoprávnenom použití názvu právnickej osoby, resp. pri neoprávnenom zásahu do jej povesti (FEKETE, I. Občiansky zákonník. Veľký komentár. I. zväzok. Všeobecná časť. § 1 – § 122. 2. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2014. s 200). Obdobne použitie pojmu zadostučinenie v § 442a Občianskeho zákonníka. Názor o finančnom zadostučinení v zmysle výlučne náhrady nemateriálnej ujmy však nie je všeobecne prijímaný. Pozri tiež rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 20. októbra 2011, sp. zn. 5 Obo 7/2011, kde nájdeme: „**Primerané zadostučinenie sa podľa názoru odvolacieho súdu skladá z náhrady morálnej ujmy a výdavkov spojených s reparáciou navodeného stavu ako aj satisfakcie za stav, ktorý žalobca musel trpieť.**“

poriadku ako takom, čo spôsobilo aj reálnu neaplikovateľnosť tohto nároku spotrebiteľskými združeniami a neexistenciou súdnej praxe v tomto smere.

3.2 Historický výklad § 3 ods. 5 súčasného zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa

Okrem otázného zakotvenia práva spotrebiteľských združení požadovať primerané finančné zadostučinenie tak, ako sme rozoberali vyššie, pri úprave § 3 ods. 5 zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa počas jeho existencie išiel v istom časovom úseku zákonodarca ešte ďalej. V zmysle § 3 ods. 5 druhá a tretia veta zákona o ochrane spotrebiteľa účinného od 1. novembra 2012 do 9. júna 2013: *„Združenie sa môže na súde proti porušiteľovi domáhať, aby sa porušiteľ zdržal protiprávneho konania a aby odstránil protiprávny stav, vrátane vydania bezdôvodného obohatenia, a to aj vtedy, ak takéto konanie porušiteľa poškodzuje záujmy spotrebiteľov, ktoré nie sú len jednoduchým súhrnom záujmov jednotlivých spotrebiteľov poškodených porušením spotrebiteľských práv, ale ide o konanie porušiteľa uplatňované voči všetkým spotrebiteľom (ďalej len „kolektívne záujmy spotrebiteľov“). Osoba, ktorá na súde úspešne uplatní porušenie práva alebo povinnosti ustanovenej týmto zákonom a osobitnými predpismi, má právo na primerané finančné zadostučinenie od toho, koho porušenie práva alebo povinnosti ustanovenej týmto zákonom a osobitnými predpismi je spôsobilé prívodiť ujmu spotrebiteľovi.“* Zákom č. 301/2012 Z. z. zákonodarca nielenže legálne definoval pojem kolektívne záujmy spotrebiteľov, ale tiež explicitne priznal spotrebiteľským združeniam právo požadovať vydanie bezdôvodného obohatenia.

Na uvedené zareagovala aj právna prax a pred Okresným súdom Bratislava II sa vyskytol prípad, keď sa spotrebiteľské združenie domáhalo voči mobilnému operátorovi zdržania sa protiprávneho konania a vydania bezdôvodného obohatenia vo výške 1 milión eur (žaloba bola podaná dňa 1. novembra 2012, t. j. v rovnaký deň, ako nadobudol účinnosť vyššie spomínaný zákon č. 301/2012 Z. z., ktorý explicitne zakotvil aj právo spotrebiteľského združenia domáhať sa bezdôvodného obohatenia). Spotrebiteľské združenie sa domáhalo zdržať sa používania podmienky o zmluvnej pokute alebo podmienky podobného významu v spotrebiteľských zmluvách uzatváraných žalovaným, ktorá v prípade porušenia povinnosti spotrebiteľom v zmysle uzatvorenej zmluvy zaväzuje spotrebiteľa na zaplatenie sumy vyššej, ako je zľava z ceny telefónu alebo iného zariadenia poskytnutá pri uzavretí zmluvy. Výšku bezdôvodného obohatenia združenie vyčíslilo odhadom vzhľadom na obrovské množstvo zákazníkov, ktoré má žalovaný, s tým, že podľa jeho názoru táto výška závisí od posúdenia súdu. Súd zamietol žalobu v celom rozsahu, keďže žalobca nepreukázal, že žalovaný naďalej uzatvára spotrebiteľské zmluvy s podmienkou, ktorú žalobca uvádza ako neprijateľnú a naopak žalovaný preukázal, že si plnenia z takejto podmienky neuplatňuje. K uplatňovanému bezdôvodnému obohateniu uviedol, že neobsahuje dôslednú hmotnoprávnu úpravu vzniku práva spotrebiteľského združenia na bezdôvodné obohatenie, pričom poukázal na úpravu bezdôvodného obohatenia v Občianskom zákonníku¹⁰ a na potrebu naplnenia jednej zo skutkových podstát tohto inštitútu, ako aj na to, že výška bezdôvodného obohatenia nemôže byť hypotetická, ale musí byť uplatňovaná vo výške, v akej reálne ku bezdôvodnému obohateniu došlo.¹¹ Súd tu teda vychádzal z inštitútu bezdôvodného obohatenia ako takého a ustánil, že nie sú splnené podmienky pre jeho uplatnenie. Ide o obdobnú argumentáciu, ako sme využili vyššie pri finančnom zadostučinení, pokiaľ ide o podmienky uplatnenia nároku pri tom-ktorom inštitúte. Navyše, spotrebiteľské združenie bolo zviazané na náhradu trov konania, keď súd nezahliadol dôvody hodné osobitného zreteľa (napr. spočívajúce v celospoločenskom záujme ochrany spotrebiteľov), aby trovy žalovanému výnimočne sčasti alebo celkom nepriznal v zmysle vtedy platného § 150 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku, keďže spotrebiteľské združenie vzniklo niekoľko dní pred podaním žaloby, pričom žaloba bola podaná v deň nadobudnutia účinnosti zákona č. 301/2012 Z. z., ktorý zakotvil právo spotrebiteľských združení na vydanie bezdôvodného obohatenia, z čoho súd, podľa nášho názoru, správne usúdil špekulatívnosť konania spotrebiteľského združenia.¹²

Zákom č. 132/2013 Z. z. účinným od 10. júna 2013 došlo v citovanom ustanovení k vypusteniu slov *„vrátane vydania bezdôvodného obohatenia“*, a zároveň došlo k preformulovaniu tretej vety ustanovenia s dôležitou zmenou, podľa ktorej nie „osoba“, ale „spotrebiteľ“ má právo na primerané finančné zadostučinenie. Dôvodová správa k zákonu v tomto smere uvádza, že

¹⁰ zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

¹¹ rozsudok Okresného súdu Bratislava II zo dňa 20. februára 2013, sp. zn. 15C/234/2012.

¹² Trovy boli v tomto prípade vo výške 9.495,43 eur, keďže tarifná hodnota veci bola 1 milión eur (požadovaná výška bezdôvodného obohatenia).

odstraňuje aplikačné problémy a navrhuje sa, aby „*bol oprávnený požadovať peňažné plnenia od dodávateľa len spotrebiteľ, alebo aj združenie, ktoré sa však bude nevyhnutne preukazovať plnomocenstvom udeleným spotrebiteľom, prípadne viacerými spotrebiteľmi, ktorí sú v právnom vzťahu k dodávateľovi*“. Ďalej sa v nej uvádza, že pokiaľ ide o požadovanie peňažných náhrad spotrebiteľskými združeniami voči dodávateľom, ustanovenie § 3 ods. 5 zákona o ochrane spotrebiteľa ide nad rámec smernice 2009/22/ES a v praxi môže dôjsť k neodôvodneným nákladom dodávateľov.

Summa summarum možno uviesť, že právo spotrebiteľských združení vo svojom mene požadovať majetkové plnenia pri porušení kolektívnych práv spotrebiteľov dodávateľmi v skutočnosti v slovenskom právnom poriadku nikdy neexistovalo, či už podľa § 26 ods. 3 zákona č. 634/1992 Zb. o ochrane spotrebiteľa, alebo podľa § 3 ods. 5 zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa. Z toho nám vyplýva, že „*odstránenie protiprávneho stavu*“ uvedené v rozoberanom § 3 ods. 5 zákona o ochrane spotrebiteľa nezahŕňa požadovanie majetkových nárokov spotrebiteľskými združeniami pri kolektívnej ochrane práv spotrebiteľov. K tomu všetkému treba dodať, že až do 1. júla 2016 v Slovenskej republike neexistovala konkrétna procesná úprava kolektívnej ochrany práv spotrebiteľov.

3.3 Neprijatá novela § 54 Obchodného zákonníka

Taktiež podľa § 54 ods. 1 Obchodného zákonníka sa v prípade generálnej klauzuly nekalej súťaže a skutkových podstát klamlivá reklama, klamlivé označenie tovaru a služieb, vyvolanie nebezpečenstva zámenny, ohrozovanie zdravia a životného prostredia môže združenie na ochranu práv spotrebiteľov domáhať, aby sa rušiteľ zdržal protiprávneho konania a aby odstránil závadný stav. Ide o prípady, keď je nekalosúťažné konanie dodávateľa spôsobilé privodiť ujmu spotrebiteľom. Spotrebiteľské združenie ako žalobca tu nevystupuje v mene spotrebiteľa ako jeho zástupca, ale vo svojom mene (§ 54 ods. 2 Obchodného zákonníka mu teda priznáva aktívnu legitímáciu v konaní).¹³

V tomto smere poukazujeme na zamýšľanú zmenu § 54 Obchodného zákonníka z roku 2012, ktorá bola značne kritizovaná a mala byť súčasťou zákona č. 9/2013 Z. z., ktorým sa mení Obchodný zákonník. Napokon zmena § 54 ods. 2 Obchodného zákonníka sa ani v návrhu tohto zákona neobjavila. Podľa predmetnej zmeny mali právnické osoby založené na ochranu spotrebiteľa (ale aj súťažiteľov) právo žiadať voči porušiteľovi majetkový prospech v rozsahu bezdôvodného obohatenia získaný pri predaji tovaru alebo poskytovaní služby na úkor iných súťažiteľov alebo spotrebiteľov tým, že porušil ustanovenia Obchodného zákonníka alebo osobitné predpisy určené na ochranu súťažiteľov alebo spotrebiteľov. Majetkový prospech mal byť príjmom štátneho rozpočtu. Zákonodarcu si zvolil za vzor nemecký model kolektívneho uplatňovania práv. Ako správne poukázal Csach, tak závažná právna úprava nebola pripravená komplexne, pretože sa nedotýkala problémov spojených s náhradou trov konania; taktiež nebolo zrejmé, či uvedené právo spotrebiteľských združení konzumuje právo jednotlivých spotrebiteľov požadovať peňažné plnenia; napokon nebola vyjasnená ani podstata tohto majetkového prospechu (či ide o verejnoprávnu sankciu, bezdôvodné obohatenie alebo špeciálny súkromnoprávny inštitút).¹⁴ S týmto sa plne stotožňujeme a považujeme za správne, že k prijatiu zmeny v navrhovanej podobe nedošlo.

4 ADMINISTRATÍVNOPRÁVNA ROVINA OCHRANY KOLEKTÍVNYCH ZÁUJMOV SPOTREBITEĽOV

4.1 Právomoc Slovenskej obchodnej inšpekcie

Všeobecným orgánom dozoru podľa zákona o ochrane spotrebiteľa je Slovenská obchodná inšpekcia, keďže podľa § 20 ods. 1 zákona, ak nemožno určiť pôsobnosť orgánu dozoru nad dodržiavaním tohto zákona, je na výkon dozoru a kontroly príslušná práve Slovenská obchodná inšpekcia. V zmysle § 21 zákona o ochrane spotrebiteľa, ak predávajúci alebo osoba, ktorá v mene veriteľa alebo vo vlastnom mene vymáha pohľadávky vyplývajúce zo spotrebiteľskej zmluvy, poškodzuje kolektívne záujmy spotrebiteľov, orgán dozoru (Slovenská obchodná inšpekcia) môže vydať predbežné opatrenie, ktorým nariadi, aby porušiteľ upustil od porušovania spotrebiteľských práv a následne začne vo veci správne konanie. Predbežné opatrenie je možné vydať na návrh spotrebiteľského združenia, a tiež je ho možné vydať aj ex offio. Zákon o ochrane spotrebiteľa

¹³ Pozri tiež PATAKYOVÁ, M. a kol. Obchodný zákonník. Komentár. 4. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2013. Komentár k § 54 Obchodného zákonníka, dostupný v systéme ASPI.

¹⁴ CSACH, K. Keď dvaja robia to isté... Dostupné na <http://www.lexforum.cz/417>.

ustanovuje proces vydania predbežného opatrenia v týchto veciach, možnosť porušiteľa podať námietky, rozhodovanie o námietkach a pod. Z ostatne uložených predbežných opatrení možno spomenúť predbežné opatrenie uložené cestovnej kancelárii Hechter Slovakia, spol. s r.o. zo dňa 22.7.2016, č. 2069/04/2016, ktorým Slovenská obchodná inšpekcia nariadila zastavenie nekalej obchodnej praktiky spočívajúcej v uzatváraní zmlúv o obstaraní zájazdu, keďže táto cestovná kancelária nemala uzatvorené poistenie pre prípad úpadku, a to až do času, kým toto poistenie uzavreté mať bude alebo bude disponovať bankovou zárukou. Slovenská obchodná inšpekcia je oprávnená sankcionovať porušenie povinností uložených zákonom o ochrane spotrebiteľa alebo právne záväznými aktmi EÚ v oblasti ochrany spotrebiteľa pokutou až do 66 400 eur, v prípade opakovaného porušenia spotrebiteľských práv v priebehu 12 mesiacov až do 166 000 eur (§ 24 ods. 1 zákona o ochrane spotrebiteľa). Dokonca podľa § 20a ods. 2 zákona o ochrane spotrebiteľa môže Slovenská obchodná inšpekcia rozhodnutím zakázať predávajúcemu predaj výrobkov alebo poskytovanie služieb spotrebiteľom najdlhšie na tri roky, ak sa predávajúci v priebehu 12 mesiacov odo dňa právoplatnosti predchádzajúceho rozhodnutia o uložení pokuty za konanie, ktorým porušil kolektívne záujmy spotrebiteľov, opakovane dopustí takého konania.

4.2 Právomoc Národnej Banky Slovenska

Kompetencie spomínané v predchádzajúcej podkapitole sa nevzťahujú na Národnú Banku Slovenska, ktorá v tomto smere postupuje podľa zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom v znení neskorších predpisov. V znení tohto zákona od 1. januára 2015, in concreto v zmysle § 35e predmetného zákona, môže Národná banka Slovenska v oblasti finančných služieb rozhodnutím zakázať nekalú obchodnú praktiku, ktorá ešte nebola vykonaná, ale jej vykonanie bezprostredne hrozí; resp. zakázať používať neprijateľnú podmienku v neprospech finančného spotrebiteľa v zmluve o poskytnutí finančnej služby ani dojednávať zmluvy s finančnými spotrebiteľmi obsahujúcimi neprijateľnú podmienku. Či ide o nekalú obchodnú praktiku alebo neprijateľnú zmluvnú podmienku si Národná Banka Slovenska posúdi ako predbežnú otázku. Národná Banka Slovenska je oprávnená rovnako vydať predbežné opatrenie v prípade, ak dohliadaný subjekt poškodzuje kolektívne záujmy finančných spotrebiteľov, v ktorom mu uloží, aby upustil od tohto porušovania spotrebiteľských práv (§ 35e ods. 3 zákona o dohľade nad finančným trhom). Po vydaní predbežného opatrenia začne Národná Banka Slovenska konanie. Národná Banka Slovenska je oprávnená uložiť pokutu až do 700 000 eur, pričom do úvahy prichádzajú aj iné sankcie od uloženia opatrenia na odstránenie a nápravu zisteného stavu až po odobratie povolenia alebo iného udeleného oprávnenia na vykonávanie činnosti dohliadaného subjektu v oblasti finančného trhu.

4.3 Viazanosť súdu rozhodnutím o spáchaní priestupku, resp. správneho deliktu

Tak Slovenská obchodná inšpekcia, ako aj Národná Banka Slovenska sú pri vykonávaní svojich kompetencií v oblasti ochrany kolektívnych práv spotrebiteľov (pri vydávaní predbežného opatrenia alebo sankčného rozhodnutia) oprávnené posudzovať, či došlo k porušeniu spotrebiteľského práva. Csach tvrdí, že rozhodnutie správneho orgánu môže predstavovať vyriešenú prejudiciálnu otázku v prípadnom súdnom konaní. Csach sa odvoláva na vtedy platný § 135 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku¹⁵, ktorého obdobou je v súčasnom Civilnom sporovom poriadku ustanovenie § 193. Csach uvádza: „*Keďže porušenie práva na ochranu spotrebiteľa je správnym deliktom, tak rozhodnutie o tom, že podnikateľ porušil spotrebiteľské právo tým, že zahrnul neprijateľnú podmienku do zmluvy vedie k následkom podľa § 135 ods. 1 OSP. Preto v prípade, ak nadobudlo právoplatnosť rozhodnutie správneho orgánu, ktorým bola podnikateľovi uložená pokuta za porušenie práva spotrebiteľa použitím neprijateľnej podmienky, a následne podnikateľ uplatní nárok na základe tejto zmluvnej podmienky, bude posúdenie neprijateľnosti zmluvnej podmienky správnym orgánom zodpovedanou predbežnou otázkou aj pre následné súdne konanie.*“¹⁶ Je potrebné povedať, že v porovnaní so súdnou rovinou (minimálne do prijatia Civilného

¹⁵ Ustanovenie § 135 ods. 1 zákona č. 99/1963 Zb. Občianskeho súdneho poriadku v znení neskorších predpisov: „*Súd je viazaný ... rozhodnutím príslušných orgánov o tom, že bol spáchaný trestný čin, priestupok alebo iný správny delikt postihnutelný podľa osobitných predpisov, a kto ich spáchal ...*“

¹⁶ CSACH, K. Nesúdna ingerencia do zmlúv a možnosti jej súdnej korekcie. In: Ingerencia súdov do súkromnoprávných zmlúv. Zásahy súdov do obsahu súkromnoprávných zmlúv. Pezinok: Justičná akadémia SR, 2014. s. 58.

sporového poriadku) je administratívna rovina ochrany kolektívnych záujmov spotrebiteľov v Slovenskej republike efektívnejšia a viac aplikovateľná, pričom činnosť Slovenskej obchodnej inšpekcie, resp. Národnej Banky Slovenska nemožno výrazne kritizovať, skôr naopak, t. j. vykonávanie ich kompetencií možno hodnotiť pozitívne a považovať ich za prínosné. Je tiež potrebné dodať, že porušenie spotrebiteľských práv sa uvádza vo výroku rozhodnutia správneho orgánu. Uvedené je niekedy zrejme z povahy vecí (ak správny orgán v rozhodnutí zakáže používať nekalú obchodnú prax, pozri napr. rozhodnutie Národnej Banky Slovenska, útvaru dohľadu nad finančným trhom zo dňa 23.11.2015 č. OFS-13342/2015-1). Taktiež v prípadoch, keď správny orgán uloží pokutu za konanie porušujúce kolektívne záujmy spotrebiteľov, takéto konanie býva uvedené priamo vo výroku rozhodnutia (pozri napr. rozhodnutie Ústredného inšpektorátu Slovenskej obchodnej inšpekcie zo dňa 24.3.2014, č. SK/0207/99/2014).

Napriek tomu sa s názorom Csacha nestotožňujeme, a to z nasledujúcich dôvodov. Jedným z nich je ústavnoprávne hľadisko, podľa ktorého by viazanosť súdu predbežným posúdením správneho orgánu o porušení spotrebiteľských práv narušovala rozdelenie medzi výkonnou a súdnou mocou. Možnosť domáhania sa podnikateľa preskúmania zákonnosti správneho orgánu na správnom súde nemôže na tejto veci nič zmeniť, keďže podstata správneho súdnictva je v porovnaní s podstatou civilného procesu odlišná. Sám zákonodarca poskytnutím právomoci týmto orgánom nemienil zasahovať do právomoci súdov. Samotný § 35e ods. 2 zákona o dohľade nad finančným trhom pri oprávnení Národnej Banky Slovenska o posúdení neprijateľnosti zmluvnej podmienky, resp. nekalosti obchodnej praxe, uvádza, že tým nie je dotknuté ustanovenie § 2 ods. 3 toho istého zákona, v zmysle ktorého predmetom dohľadu nad dohliadanými subjektmi nie je rozhodovanie sporov z právnych vzťahov medzi dohliadanými subjektmi a ich klientmi, na ktorých prejednávane a rozhodovanie sú príslušné súdy alebo iné orgány podľa osobitných predpisov. Dôvodová správa k prijatiu predmetného ustanovenia § 35e zákona o dohľade nad finančným trhom uvádza, že je „*vylúčený akýkoľvek dosah a presahovanie posúdenia nekalosti praxe alebo neprijateľnosti zmluvnej podmienky na súkromnoprávny rozmer právnych vzťahov*“, ako aj „*zákaz nekalej obchodnej praxe alebo neprijateľnej zmluvnej podmienky vydaný zo strany Národnej banky Slovenska (rovnako tak jeho nevydanie) nemôže ani nebude predstavovať prekážku rozhodovania týchto otázok súdmi Slovenskej republiky podľa predpisov procesného práva, či už v režime prejudiciálneho alebo meritórneho rozhodovania*“.¹⁷ Napokon máme za to, že § 193 Civilného sporového poriadku v časti, že súd je viazaný rozhodnutím o tom, že bol spáchaný priestupok alebo iný správny delikt a o tom, kto ich spáchal, je potrebné vykladať reštriktívne, a to tak, že súd je viazaný len tým, že priestupok, či správny delikt bol spáchaný a kto ho spáchal, a nie prípadnými ďalšími výroky (napr. ak je vo výroku uvedené konanie, ktoré zodpovedá nekalej obchodnej praxi) a už vôbec nie je viazaný odôvodnením rozhodnutia správneho orgánu.¹⁸ Napokon možno povedať, že ak by sme akceptovali opačný výklad, konanie o abstraktnej kontrole v spotrebiteľských veciach by v mnohých prípadoch nemalo význam, keďže ak by si orgán dohľadu pri ukladaní sankcie posúdil otázku porušenia kolektívnych záujmov spotrebiteľov ako predbežnú (pokiaľ ide o nekalú obchodnú prax alebo neprijateľnú zmluvnú podmienku) a následne by podal žalobu vo veci konania o abstraktnej kontrole v spotrebiteľských veciach, t. j. aby súd preskúmal nekalosť obchodnej praxe, resp. neprijateľnosť danej zmluvnej podmienky, ktoré si už orgán dohľadu posúdil v rámci správneho konania, súd by v takom prípade už len potvrdzoval posúdenie správneho orgánu.

5 ZÁVER

Ako sme v príspevku uviedli, máme za to, že súčasná právna úprava spotrebiteľským združeniam nedovoľuje požadovať majetkové nároky v prípadoch porušenia kolektívnych záujmov spotrebiteľov a ak aj v minulosti zákonodarca náznaky v tomto smere umožňoval, neexistovala tu podrobná a aplikovateľná úprava týchto majetkových nárokov. Všeobecne treba povedať, že ide o veľmi zložitú problematiku, ktorú možno upraviť aj v samostatnom zákone, kde je potrebné vyriešiť otázku financovania takýchto žalôb, posúdenia charakteru majetkových nárokov, otázku spojenú s následným požadovaním nárokov zo strany jednotlivých spotrebiteľov, otázku zavinenia porušiteľa a pod. Tiež sme sa v príspevku zaoberali dôsledkami posúdenia porušenia kolektívnych záujmov spotrebiteľov zo strany orgánov dozoru (dohľadu) pri rozhodovaní o sankciách voči porušiteľovi, in

¹⁷ Dôvodová správa k zákonu č. 373/2014 Z. z., k bodu 26.

¹⁸ Rovnako HORVÁTH, E. – ANDRÁŠIOVÁ, A. Civilný sporový poriadok – komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. Komentár k § 193 CSP, komentár dostupný v systéme ASPI.

concreto, či je súd takýmto posúdením správneho orgánu viazaný, pričom máme za to, že takýmto posúdením súd viazaný nie je, avšak z hľadiska presvedčivosti súdneho rozhodnutia a princípu právnej istoty je vhodné, aby sa s argumentmi správneho orgánu v danej veci vysporiadal v odôvodnení rozhodnutia.

Použitá literatúra:

CSACH, K. Nesúdna ingerencia do zmlúv a možnosti jej súdnej korekcie. In: Ingerencia súdov do súkromnoprávných zmlúv. Zásahy súdov do obsahu súkromnoprávných zmlúv. Pezinok: Justičná akadémia SR, 2014. s. 52-66.

CSACH, K. Ochranné združenia spotrebiteľov a podnikateľov ako kolektívne mechanizmy presadzovania práva v SR. In: Regulace, deregulace, autoregulace. Brno: Masarykova univerzita, 2007. s. 140-158. ISBN 978-80-210-4257-5.

FEKETE, I. Občiansky zákonník. Veľký komentár. I. zväzok. Všeobecná časť. § 1 – § 122. 2. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2014. 816 s. ISBN 978-80-8155-039-3.

HORVÁTH, E. – ANDRÁŠIOVÁ, A. Civilný sporový poriadok – komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 844 s. ISBN 978-80-8168-318-3.

LAZAR, J. a kol. Občianske právo hmotné I. Bratislava: Iura Edition, 2010. 715 s. ISBN 978-808078-346-4.

PATAKYOVÁ, M. a kol. Obchodný zákonník. Komentár. 4. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2013. 1704 s. ISBN 978-80-89603-12-1.

STRAKA, P. Vymožiteľnosť spotrebiteľského práva. In: Vymožiteľnosť práva v Slovenskej republike. Pezinok: 2010, s. 135-172. ISBN 978-80-970207-2-9.

Rozhodnutia súdov:

rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 20. októbra 2011, sp. zn. 5 Obo 7/2011.

rozsudok Okresného súdu Svidník zo dňa 1. apríla 2015, sp. zn. 5C/308/2013.

rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici zo dňa 26. júna 2013, sp. zn. 14Co/432/2012.

rozsudok Okresného súdu Bratislava II zo dňa 20. februára 2013, sp. zn. 15C/234/2012.

Iné zdroje:

CSACH, K. Keď dvaja robia to isté... Dostupné na <http://www.lexforum.cz/417>

Predbežné opatrenie Inšpektorátu Slovenskej obchodnej inšpekcie v Nitre pre Nitriansky kraj zo dňa 22.7.2016, č. 2069/04/2016

rozhodnutie Ústredného inšpektorátu Slovenskej obchodnej inšpekcie zo dňa 24.3.2014, č. SK/0207/99/201

Rozhodnutie Národnej Banky Slovenska, útvaru dohľadu nad finančným trhom zo dňa 23.11.2015, č. OFS-13342/2015-1

Dôvodová správa k zákonu č. 301/2012 Z. z.

Dôvodová správa k zákonu č. 132/2013 Z. z.

Dôvodová správa k zákonu č. 373/2014 Z. z.

Kontaktné údaje:

Mgr. Marek Maslák

mm.marekmaslak@gmail.com

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, Katedra občianskeho a obchodného práva

Hornopotočná 23

918 43 Trnava

Slovenská republika